

Samenvatting

Het afgelopen jaar heeft *RIO nuevo!* zich met veel plezier verdiept in een ongreepbaar aspect van ons vakgebied. Ruimtelijke kwaliteit is een thema dat niet meer is weg te slaan uit de ruimtelijke debatten, maar dat ook op zichzelf leidt tot volop discussie. Eén specifiek aspect boeide ons daarbij in het bijzonder: het thema ‘beleving’.

Ruimtelijke kwaliteit heeft drie aspecten: gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Van deze aspecten is beleving het minst greepbaar en daarmee, vanuit het oogpunt van *RIO nuevo!* en InnovatieNetwerk, het meest uitdagend om nader te onderzoeken. Gebruikswaarde en toekomstwaarde zijn zeker zo belangrijk, maar zijn in dit geval ondergeschikt aan, of onderdeel van, de focus op beleving.

De beleving van ruimtelijke kwaliteit wordt veelal bepaald door de band die iemand heeft met een bepaalde locatie. Deze band is sterker naarmate mensen meer met de locatie te maken hebben. Er zijn drie groepen van ‘belevers’ van ruimtelijke kwaliteit te onderscheiden: gebruikers, bewoners en passanten.

InnovatieNetwerk gaf aan het begin van dit onderzoek aan het idee te hebben dat discussies rondom ruimtelijke kwaliteit vaak gepaard gaan met grote ingrijpende maatregelen om ruimtelijke kwaliteit aan een locatie toe te voegen. Een interessante omkering in het denken zou zijn om met een minimale ingreep, hetzelfde effect te bereiken wat betreft de beleving van ruimtelijke kwaliteit. De centrale vraag van het onderzoek luidt zodoende: **Hoe kun je met een minimale ruimtelijke ingreep, de beleving van de ruimtelijke kwaliteit op een locatie verbeteren?**

Uitgaand van de drie doelgroepen gebruikers, bewoners en passanten zijn drie cases gezocht om de centrale vraag te onderzoeken:

- **Gebruikers** stonden centraal in de casus van de wat troosteloos ogende kustplaats Egmond aan Zee. Zij bleven terugkomen naar deze badplaats, wat aangeeft dat zij de ruimtelijke kwaliteit niet als probleem, maar soms zelfs als positief beleefden. Men voelt zich als toerist blijkbaar verbonden met de plaats. De aanwezigheid van gebruikers is daarmee een goede graadmeter voor de beleving van de ruimtelijke kwaliteit: als de gebruikers niet meer komen, is er wellicht iets aan de hand.
- **Bewoners** stonden centraal bij het vervuilde, binnenstedelijke Thomas & Drijver-terrein in Deventer. Zij hebben van de drie groepen de sterkste band met een gebied en zullen zich als eerste opwerpen als hoeder van de kwaliteit. Maar zij zijn vaak ook het meest conservatief (Egmond) en willen niet te veel verandering. Daarnaast vormen ze een enorme informatiebron en weten ze meer dan de ‘tijdelijke’ specialist die wordt ingevlogen om een probleem op te lossen.
- **Passanten** stonden centraal bij de casus rond de Van Sijpesteijntunnel onder het Centraal Station in Utrecht. Zij vormen de moeilijkste doelgroep, omdat ze vaak minder binding hebben en de beleving slechts tijdelijk is. Ze hebben daarmee vergelijkbare eigenschappen als de gebruikers, alleen vluchtiger. Dat betekent ook dat je op een andere manier en met een andere investering de beleving van de ruimtelijke kwaliteit moet beïnvloeden.

Minimale ingreep

Minimale ingrepen om verbetering van ruimtelijke kwaliteit te realiseren, blijken niet generiek voor handen. Het is duidelijk situatieafhankelijk en een algemeen medicijn is niet voor te schrijven. Bij Egmond was er niet eens een ingreep nodig. In Deventer lijkt de ingreep inderdaad redelijk beperkt, maar is wel een wat intensiever participatieproces nodig dat daaraan voorafgaat. In Utrecht vraagt de tunnel naar het zich laat aanzien om een niet al te minimale fysieke ingreep. Conclusie is wel dat je de fysieke ingreep stukken beperkter kunt houden of zelfs achterwege kunt laten als er maar voldoende tijd en energie wordt gestoken in gesprekken met de betrokkenen. Of dat gebruikers, bewoners of passanten zijn, maakt daarbij niet uit. Een andere conclusie is dat er pas ‘ruimte’ is om na te denken en te spreken over een minimale ingreep, als er voldoende duidelijkheid is over de uiteindelijke bestemming.